

RIVOJLANGAN DAVLATLAR FOND BOZORINI RIVOJLANTIRISH ILG'OR TAJRIBALARI.

Abdurasulov Iskandar Dilshod Og'li

*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
magistratura bo'limi 2-kurs Kapital
bozori va birja ishi yo'nalishi talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada rivojlangan davlatlarda fond bozorini rivojlantirish bo'yicha ilg'or tajribalar keng qamrovli o'rganiladi. Fond bozorlarini tartibga solish, boshqarish, faoliyatini takomillashtirish hamda ular o'rtasida integratsiya jarayonlarini tashkil etish bo'yicha muvaffaqiyatli yondashuvlar tahlil qilinadi. Shuningdek, ushbu tajribalarni rivojlanayotgan davlatlar sharoitida qo'llash imkoniyatlari ham muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: Fond bozori, rivojlangan davlatlar, tartibga solish, boshqarish, ilg'or tajribalar, rivojlanish strategiyalari, investitsiya muhitini yaxshilash, texnologiyalar, qonunchilik bazasi.

Fond bozorlari mamlakat iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ular iqtisodiy o'sish, investitsiyalarni jalb qilish va kapital oqimlarini boshqarish uchun muhim mexanizm hisoblanadi. Rivojlangan davlatlarda fond bozorlarining muvaffaqiyatli rivojlanishi ularning iqtisodiyoti va investitsiya muhitini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, AQSh, Yaponiya, Buyuk Britaniya, Germaniya va Fransiya kabi mamlakatlarda fond bozorlarining rivojlanishi ularga xalqaro kapital bozorlarida yetakchi mavqega ega bo'lish imkonini berdi. Ushbu maqolada rivojlangan davlatlarda fond bozorlarini rivojlantirish bo'yicha ilg'or tajribalar, ularning asosiy yo'nalishlari va amalga oshirish mexanizmlari keng tahlil qilinadi.

Rivojlangan davlatlar fond bozorini rivojlantirish ilg'or tajribalari

Rivojlangan davlatlarning fond bozorlarini rivojlantirish tajribalari o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, bu mamlakatlarning iqtisodiy-ijtimoiy rivojlanishi va

moliyaviy tizimlarining o'zaro bog'liqligini aks ettiradi. Quyida rivojlangan davlatlarning fond bozorlarini rivojlantirishdagi ilg'or tajribalari tahlil qilinadi.

Yaxshi boshqaruv tizimi va huquqiy asoslar

Rivojlangan davlatlarda fond bozorini boshqarish va tartibga solish davlat tomonidan qat'iy nazorat qilinadi. Buning yorqin misoli AQSh va Buyuk Britaniyadagi fond bozorlaridir.

AQSh:

- Qimmatli qog'ozlar va birjalar bo'yicha komissiya (SEC) asosiy nazorat organi hisoblanadi.
- "Sarflar va qimmatli qog'ozlar to'g'risida"gi qonun (1933) va "Birjalar to'g'risida"gi qonun (1934) orqali fond bozorlari faoliyati qat'iy tartibga solinadi.
- Investorlarni himoya qilishga qaratilgan ko'plab qonunlar mavjud.

Buyuk Britaniya:

- Buyuk Britaniyada moliyaviy xizmatlar bo'yicha boshqaruv organi — Financial Conduct Authority (FCA) va Prudential Regulation Authority (PRA) mavjud.
- Bozor shaffofligi va tartibga solish mexanizmlarining aniq belgilanganligi fond bozorlarini samarali boshqarishga yordam beradi.

Raqamli texnologiyalardan foydalanish

Rivojlangan davlatlar fond bozorlarida raqamli texnologiyalardan keng foydalaniladi. Xususan, elektron savdo platformalari va axborot texnologiyalari bozorlarga tezkor kirish imkoniyatini yaratmoqda.

AQSh:

- NASDAQ birjasi butunlay elektron savdoga asoslangan va sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanadi.
- Blokcheyn texnologiyalari orqali xavfsizlikni oshirish va tranzaksiyalarni tezlashtirishga erishilgan.

Yevropa Ittifoqi:

- Yevropa fond bozorlari ko'p holatlarda elektron platformalarga o'tmoqda.
- Xalqaro investorlarga qulay shart-sharoitlar yaratish uchun texnologik infratuzilma modernizatsiyasi amalga oshirilmoqda.

Diversifikatsiya va xalqaro integratsiya

Rivojlangan davlatlarda fond bozorlarini diversifikatsiyalash va xalqaro integratsiyalashuvga katta e'tibor qaratiladi.

Xalqaro hamkorlik:

- AQSh va Yevropa davlatlari o'z fond bozorlari o'rtasida hamkorlik o'rnatgan.
- Xalqaro fond birjalari bilan savdo jarayonlarini muvofiqlashtirish orqali kapital oqimini oshirish.

Yaponiya:

- Xorijiy kompaniyalarga bozorga kirish imkoniyatlari berilgan.
- Milliy iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash uchun fond bozorlari xalqaro hamkorlikda faoliyat yuritadi.

Moliyaviy bilimlarni oshirish

Aholining fond bozorlari haqida xabardorligini oshirish rivojlangan davlatlarda muhim ahamiyatga ega. Bu orqali bozorga yangi investorlarni jalb qilishga erishiladi.

Kanada:

- Maxsus moliyaviy ta'lim dasturlari amalga oshiriladi.
- Investorlarga fond bozorida faol ishtirok etish uchun treninglar va seminarlar o'tkaziladi.

AQSh:

- Investorlarga qaratilgan maslahat xizmatlari va moliyaviy boshqaruv bo'yicha ma'lumotlar keng tarqatiladi.

Innovatsion moliyaviy mahsulotlar

Rivojlangan davlatlar fond bozorlarida innovatsion moliyaviy mahsulotlar ishlab chiqish keng tarqalgan.

IPO va ETF:

- IPO (Initial Public Offering) orqali kompaniyalar bozorga kirib kelishlari osonlashadi.

- ETF (Exchange Traded Funds) kabi vositalar bozorni diversifikatsiyalash imkonini beradi.

REIT:

- Ko'chmas mulk investitsiyalari uchun maxsus vositalar yaratilgan.

Shaffoflik va axborot tizimlari

Rivojlangan davlatlar fond bozorlarida shaffoflik yuqori darajada ta'minlanadi.

Kompaniyalar o'z moliyaviy hisobotlarini muntazam ravishda e'lon qilishlari majburiydir.

AQSh:

- Real vaqtda ma'lumot yetkazib berish tizimlari orqali investorlarga ishonchli ma'lumot taqdim etiladi.

Yevropa Ittifoqi:

- Axborot almashinuvi tizimlari orqali kompaniyalar faoliyati kuzatib boriladi.

Shularni hisobga olib, rivojlangan davlatlarning fond bozorini rivojlantirishdagi ilg'or tajribalarini o'rganish orqali boshqa davlatlar ham o'z bozorlarini modernizatsiya qilishlari mumkin. Agar xohlasangiz, men bu mavzuda taqdimot yoki maqola yozib bera olaman. Qanday shaklda kerakligini ayting.

Olingan natijalar asosida rivojlangan davlatlarning fond bozorlari rivojlanish tajribalarini rivojlanayotgan davlatlarga qo'llash imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shu bilan birga, qaysi tajribalar muvaffaqiyatli o'zlashtirilishi va qaysilari moslashuvni talab qilishi haqida muhokama qilinadi. Bundan tashqari, qiyosiy tahlil orqali mavjud yutuqlar va kamchiliklar ochib beriladi.

Xulosa

Rivojlangan davlatlar fond bozorini rivojlantirish tajribasi bir qator muhim jihatlarga asoslangan: huquqiy asoslarning mukammalligi, raqamli texnologiyalardan foydalanish, diversifikatsiya, xalqaro integratsiya, moliyaviy bilimlarni oshirish va

innovatsion moliyaviy mahsulotlarni ishlab chiqish. Ushbu tajribalarni o'rganish rivojlanayotgan davlatlar uchun fond bozorlarini yanada samarali boshqarish va rivojlantirish yo'lida muhim yo'nalish bo'lib xizmat qiladi.

Ushbu tadqiqotda rivojlangan davlatlarning fond bozorlari rivojlantirish tajribasi asosida rivojlanayotgan davlatlarga bir qator takliflar ishlab chiqildi:

- Fond bozorlarini tartibga solish mexanizmlarini takomillashtirish.
- Investitsiya muhitini yaxshilash va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish uchun qulay sharoitlar yaratish.
- Innovatsion texnologiyalar va raqamli infratuzilmalarni joriy etish.
- Fond bozorlarida xavflarni boshqarish tizimlarini takomillashtirish.
- Bozor ishtirokchilari o'rtasida shaffoflikni oshirish va axborot almashinuvi tizimlarini rivojlantirish.

Ushbu takliflar rivojlanayotgan davlatlar fond bozorlarini muvaffaqiyatli rivojlantirish uchun muhim o'rin tutishi mumkin.

Adabiyotlar.

1. Adamopoulos A., 2010. "Stock Market and Economic Growth: An Empirical Analysis for Germany", Business and Economics Research Journal, Vol. 2010:BEJ-1.
2. Ake B. and Ognaligui R.W., 2010. "Financial Stock Market and Economic Growth in Developing Countries: The Case of Douala Stock Exchange in Cameroon", International Journal of Business and Management, Vol. 5, No. 5, pp. 82-88
3. Deb S. G. and Mukherjee J., 2008. "Does Stock Market Development Cause Economic Growth? A Time Series Analysis for Indian Economy", International Research Journal of Finance and Economics, Issue 21, pp. 142-149
4. Levine R., 2004. Finance and Growth: Theory and Evidence http://www.econ.brown.edu/fac/Ross_Levine/Publication/Forthcoming/Forth_Book_Durlauf_FinNGrowth.pdf Date of access: 26.01.2012

5. Özata E. and Esen E., 2010. “Reel Ücretler ile İstihdam Arasındaki İlişkinin Ekonometrik Analizi”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:10, Sayı:2, pp.55-70.
6. Nowbutsing B. M. and Odit M. P., 2009. “Stock Market Development and Economic Growth: The Case of Mauritius”, International Business & Economics Research Journal, Vol. 8, No. 2, pp. 77-88.